

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE İÇ DENETİM

Yunus CERAN*

ÖZET

Bankacılık sektöründe iç denetim, bankaların kurumsal yönetim anlayışına uygun olarak Basel I ve II kararları ile uluslararası uygulamalar yönünde kurumsal yapılarını geliştirmeleri ve değiştirmeleri gerekliliğinden hareketle kurumsal yönetim anlayışının odak noktasına oturmuştur.

Türk bankacılık sektöründe de iç denetim, yapılan yasal ve idari düzenlemelerle yasal bir zorunluluk halini almıştır. Dolayısıyla banka içi düzenlemelerde öngörülen denetim hizmetlerinin aksatılmadan ve gerektirdiği düzeyde yerine getirilmesi amacıyla yeterli sayıda iç denetim elemanının çalıştırılması gerekmektedir

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, İç Denetim, İç Denetim Faaliyetleri

INTERNAL AUDITING IN THE TURKISH BANKING SECTOR

ABSTRACT

Internal auditing has seated on the focal point of corporate governance approach in the banking sector, which requires banks change and improve their organizational structures with regard to Basel I and II and international practices.

Internal audit applications have also been a requirement in the Turkish banking sector after some legal regulations and organizational arrangements. Therefore, it is required that banks employ sufficient number of auditing staff in order to carry out and conduct of internal auditing services without any interruption.

Keywords: Banking, Internal Audit, Turkish Banking Sector, Internal Audit Activities

* Doç. Dr., Niğde Üniversitesi, İ.İ.B.F., İşletme Bölümü, Muhasebe ve Finansman ABD., yunusceran@gmail.com

GİRİŞ

Bankacılık sektörü ABD'den başlayarak tüm dünyayı etkisi altına alan küresel finansal kriz sürecinden en çok etkilenen sektörlerin başında gelmektedir. Ancak, Türkiye'de 2000 ve 2001 krizlerinden deneyim kazanarak çıkan Türk bankacılık sektörü küresel finansal krizden çok fazla etkilenmemiştir. Küresel ekonomik krizin merkez üssü ABD'de 140 civarında banka kapanırken, Avrupa'da ve Rusya'da bankalar krizden oldukça etkilenmiş, kapanan bankalar olmuştur. Mortgage konut finansmanı ile ilgili olarak ABD'de başlayan likidite krizinin, finansal krize dönüşmesinin nedenlerinden biri olarak bankalardaki muhasebeye ve değerlemeye ilişkin hatalar ile iç ve dış denetim yetersizlikleri gösterilmektedir. Daha öncesine baktığımızda 1990'lı yıllardan itibaren ülkemizde yaşanan ekonomik ve finansal krizler, bankacılık sektöründe önemli değişiklikler meydana getirmiş, 1994, 2000 ve 2001 krizinin etkileri bazı bankaların TMSF'ye devredilerek faaliyetlerine son verilmesine ya da banka birleşmeleriyle sonuçlanmıştır. Yaşanan uluslararası skandallar bankaların iç kontrolü ve iç denetimi konusunda uluslararası düzeyde kabul gören düzenlemelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Basel Komitesinin 1998 yılı ve sonrasında aldığı Basel-I ve Basel-II kararları söz konusu düzenlemeler arasında önemli bir yere sahiptir. ABD'de yaşanan Enron olayı vb. olaylar başta olmak üzere 2000'li yıllarda ortaya çıkan muhasebe skandalları sonucu yapılan düzenlemeler, bağımsız denetim boyutu yanında, iç denetim boyutunu da etkilemiştir. Bu süreç, bankaların iç denetim ve kurumsal yönetim uygulamalarının Basel düzenlemeleri temel alınarak gözden geçirilmesi sonucunu doğurmuştur. Bu nedenle bankaların kurumsal yapılarını hızla geliştirmeleri ve kurumsal yönetim uygulamasının odak noktasına da iç denetimi oturtmaları gerekmiştir. Dolayısıyla, iç denetim fonksiyonu bankalarda yönetim kurullarının, denetim komitelerinin ve üst yönetimlerin en önemli dayanağı haline gelmiş bulunmaktadır. Basel II kriterleri ile daha da ön plana çıkan iç denetim fonksiyonu 2000 ve 2001 krizinden sonra ülkemizde Bankacılık Kanununa girmiş ve bu kanuna dayanılarak yayımlanan yönetmeliklerle bankaların iç denetim birimlerini oluşturmaları yasal zorunluluk haline gelmiştir.

1. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE İÇ DENETİMLE İLGİLİ TARİHSEL GELİŞİM

Türkiye'de bankaların denetimi, iç denetim, bağımsız dış denetim ve kamu denetimi şeklinde yapılmaktadır. Ülkemizde bankaların dış denetimi yetkisi kamu denetimi olarak Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na, bazı konularda da kısmi olarak TCMB ve Türkiye Bankalar Birliği'ne bırakılmıştı. Ancak, 23 Haziran 1999 tarih 23734 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4389 Sayılı Bankalar Kanunu ile bankaların dış denetimi esas olarak BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu)'na bırakılmıştır. Ayrıca bankaların etkin bir iç denetim sistemi kurmaları için yeteri kadar denetçi (müfettiş) çalıştırmaları zorunlu kılınmıştır (Takan, 2001: 536).

4389 sayılı Bankalar Kanunu, bankalarda iç denetimle ilgili olarak önemli bir dönüm noktasıdır. Bu kanunun 9/4. maddesinde iç denetimle ilgili olarak "Bankalar, işlemleri nedeniyle karşılaştıkları risklerin izlenmesi ve kontrolünü sağlamak amacıyla faaliyetlerin kapsamı ve yapısıyla uyumlu, esas ve usulleri BDDK tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenecek etkin bir iç denetim sistemi ile risk kontrol ve yönetim sistemi kurmakla yükümlüdürler. Bankaların, işlemlerinin bankacılık ilkelerine ve mevzuatına uygunluğunu denetlemek üzere yeteri kadar müfettiş çalıştırmaları zorunludur" hükmü yer almıştır (Yurtsever, 2009: 126).

BDDK tarafından 4389 sayılı Bankalar Kanununa dayanılarak hazırlanan ve 8 Şubat 2001 tarihli 24312 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “**Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik**”in amacının bankaların karşılaştıkları risklerin izlenmesini ve kontrolünü sağlamak üzere kuracakları iç denetim sistemleri ile risk yönetim sistemlerine ilişkin esas ve usulleri belirlemek” olduğuna yer verilmiştir. BDDK tarafından yayımlanan bu yönetmeliğin 3. Maddesinde bankaların, bünyelerinde, faaliyetlerinin kapsamı ve yapısıyla uyumlu, değişen koşullara cevap verebilecek nitelik, yeterlilik ve etkinlikte iç denetim ve risk yönetim sistemlerini kurmak, idame ettirmek ve geliştirmek zorunda oldukları belirtilmektedir. Bu yönetmelik Türk bankacılık sektöründeki geleneksel teftiş uygulamalarının, çağdaş iç denetim standart ve uygulamalarıyla tanışması açısından bir milat olmuştur. Bu yönetmelik, 01 Kasım 2006 tarihinde BDDK tarafından çıkarılan “**Bankaların İç Sistemleri Hakkındaki Yönetmelik**” ile kaldırılmış olmasına rağmen, teftiş veya iç denetim açısından getirdiği bazı ilkeleri, Türk bankacılık sektörü açısından bir ilk olması nedeniyle önemlidir (Yurtsever, 2009: 126-127).

Bankacılık sektöründe günümüzdeki iç denetim uygulamalarını şekillendiren ilk kanun maddeleri 4389 sayılı kanun yerine çıkarılan 01 Kasım 2005 tarih ve 25983 mükerrer sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nda yer almıştır. İç Sistemler başlığı altındaki ikinci bölümde; 29. Maddede bankaların, maruz kaldıkları risklerin izlenmesi, kontrolünün sağlanması, faaliyetlerinin kapsamı ve yapısıyla uyumlu ve değişen koşullara uygun, tüm şube ve konsolidasyona tâbi ortaklıklarını kapsayan yeterli ve etkin bir iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemi kurmak ve işletmekle yükümlü oldukları hüküm altına alınırken, iç denetim sistemi başlıklı 32. maddede; “bankaların bütün birim, şube ve konsolidasyona tâbi ortaklıklarını kapsayan bir iç denetim sistemi kurmak zorunda oldukları” belirtilerek “bu çerçevede faaliyetlerin mevzuata, ana sözleşmeye, iç düzenlemelere ve bankacılık ilkelerine uygunluğu, banka müfettişleri tarafından denetlenir” ifadesine yer verilmiştir. “İç denetim faaliyetlerinin, tarafsız ve bağımsız bir şekilde, gerekli meslekî özen gösterilerek, yeterli sayıda müfettiş tarafından yerine getirileceği” hüküm altına alınmıştır. İç denetimle görevli birimce veya yetkili müfettişlerce bu kanunun 29. Maddesinin ikinci fıkrası kapsamında düzenlenecek iç denetim raporunun, en az üçer aylık dönemler itibarıyla ve denetim komitesi aracılığıyla yönetim kuruluna sunulmasının zorunlu olduğuna yer verilmiştir (BDDK, agis, 2005).

5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nda yer alan düzenlemelere dayanılarak BDDK tarafından hazırlanarak 01 Kasım 2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren ve daha sonra 14 Haziran 2007 tarih ve 26552 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “**Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik**” ve 30 Kasım 2008 tarih ve 27070 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “**Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik**” ile değiştirilen “**Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik**” ile düzenleme anlamında bankacılıkta geleneksel teftiş anlayışı ile iç denetim arasındaki bağları büyük oranda koparması açısından da oldukça önemlidir (BDDK, agis, 2005).

Bu yönetmelik uluslararası standartlarla uyumlu bir iç denetim faaliyetini amaçlamakta ve Türk bankacılık sektörüne ekleyeceği katma değeri son derece artıracak önemli düzenlemelerdir (Yurtsever, 2009: 131).

2. BANKALARDA İÇ DENETİM

Özellikle son yıllarda bankacılık sektöründe önemli problemlerin birçoğunun yetersiz iç kontrol sistemlerinden kaynaklanması ve dünyaca ünlü bazı bankaların yetersiz iç kontrol sistemleri nedeniyle hem finansal kayıplara uğramaları hem de itibar kaybetmeleri nedeniyle (Elitaş ve Özdemir, 2006: 147) bankacılık sektöründe denetimin önemi giderek artmaktadır. Bankaların denetimini, iç ve dış denetim olarak iki kısma ayırmak olanaklıdır. Bankaların dış denetimi kapsamında, bankalar Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, Sayıştay, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu ve bağımsız denetim firmaları tarafından denetlenirken, kurul ve organları tarafından da iç denetime tabi tutulmaktadır (Kıracı ve Çorbacıoğlu, 2008: 332)

İç denetim, bir organizasyonun faaliyetlerine değer katmak ve geliştirmek amacıyla tasarlanmış, bağımsız, objektif bir güvence ve danışmanlık faaliyetidir (Uzay, 2009: 108; Coşkun, 2009: 41). Bankalarda iç denetimin en sık yapıldığı birimler banka şubeleridir. Banka şubelerinin, muhasebe servisleri, kurumsal krediler servisi, bireysel krediler servisi, tasfiye edilecek alacaklar servisi, mevduat ve bankacılık hizmetleri servisi ve menkul kıymetler servisi ile faaliyet raporunun düzenlenmesi ile ilgili olarak iç denetime tabi tutulmaktadır (Takan, 2001: 549-550).

2.1. Bankalarda İç Denetimin Gerekliği

İç denetim, işletme süreçlerine değer katmak ve iyileştirmek amacıyla bağımsız ve objektif olarak denetim ve danışmanlık hizmetleri sunan faaliyetler bütünüdür. İç denetim, organizasyonun hedeflerine ulaşmasına destek olmakta, bu amaçla sistematik ve hedeflere uygun bir anlayış içinde yönetim ve geliştirme süreçlerine değer katmakta, kontrollere ve risk yönetiminin etkinliğinin iyileştirilmesine yardımcı olmaktadır (Heese ve Peemöller, 2007: 1378). İç denetim, risk yönetimi, kontrol ve yönetim süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek konularında sistematik bir çalışma ile banka işletmelerine yardımcı olmaktadır. İçinde bulunduğu organizasyonu bir bütün olarak dikkate almak suretiyle organizasyona değer katmak ve geliştirmek amacıyla görev alanı risk yönetimi, kontrol ve yönetim süreçlerini kapsayacak biçimde tasarlanmış objektif bir faaliyet olan iç denetim banka işletmeleri için gerekliliği olan bir sistemdir. Bu nedenle bankaların maruz kaldıkları riskleri izlemek ve kontrolünü sağlamak amacıyla, faaliyetlerinin kapsamı ve yapısıyla uyumlu ve değişen koşullara uygun, tüm şube ve birimleri ile 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na istinaden yürürlüğe konulan düzenlemelere göre konsolidasyona tabi tutulan ortaklıklarını da kapsayan ve "**Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik**"te öngörülen usul ve esaslar çerçevesinde yeterli ve etkin iç sistemler kurmaları ve işletmeleri gerekmektedir. Dolayısıyla, ülkemizde bankaların iç denetim birimi oluşturmaları yasal bir gerekliliktir.

İç sistemler kapsamındaki birimler, banka organizasyon yapısı içerisinde yönetim kuruluna bağlı olarak kurulmaktadır. Yönetim kurulu iç sistemler kapsamındaki görev ve sorumluluklarını kısmen veya tamamen iç sistemler sorumlusuna devredebilmektedir. Görev ve sorumlulukları iç sistemler kapsamında yer alan birimler bazında ayrıştırılmak kaydıyla, birden fazla iç sistemler sorumlusu da belirlenebilmektedir. İç sistemler sorumluluğu görevi ancak icrai görevi bulunmayan yönetim kurulu üyelerinden birine veya bu nitelikteki yönetim kurulu üyelerinden oluşan komitelere ya da denetim komitesine verilebilir. Yönetim kurulu denetim ve gözetim faaliyetlerinin yerine getirilmesinde

kendisine yardımcı olmak üzere üyeleri arasından seçeceği icrai görevi bulunmayan asgari iki üyesini banka denetim komitesi üyesi olarak görevlendirebilmektedir (BDDK, 2006).

Bankaların yönetim kurulları tarafından yönetim kurulunun denetim ve gözetim faaliyetlerinin yerine getirilmesine yardımcı olmak üzere denetim komitesi oluşturulur. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na göre BDDK, bankaların denetim komitesi kurmalarının zorunlu kılmasıdır (Gerekan ve Pehlivan, 2009: 129). Denetim komitesi, yönetim kurulunun alt birimlerinden birisidir. Bu komitenin yönetimden bağımsız olması ve iç denetimi gözleme sorumluluğu kapsamında faaliyetlerini gerçekleştirmesi gerekir (Gönen, 2009: 196). Tercihen yönetim kurulu üyesi olmayan ve yönetimden bağımsız üyelerden oluşturulan denetim komitesinin başkanda dahil olmak üzere finans ve muhasebe alanında deneyimli olması gerekir (Ruud ve Hess, 2007: 264).

Denetim komitesi, yönetim kurulu adına bankanın iç sistemlerinin etkinliğini ve yeterliliğini, bu sistemler ile muhasebe ve raporlama sistemlerinin Kanun ve ilgili düzenlemeler çerçevesinde işleyişini ve üretilen bilgilerin bütünlüğünü gözetmek, bağımsız denetim kuruluşları ile derecelendirme, değerlendirme ve destek hizmeti kuruluşlarının yönetim kurulu tarafından seçilmesinde gerekli ön değerlendirmeleri yapmak, yönetim kurulu tarafından seçilen ve sözleşme imzalanan bu kuruluşların faaliyetlerini düzenli olarak izlemek, 5411 sayılı kanuna istinaden yürürlüğe giren düzenlemeler uyarınca konsolidasyona tabi ortaklıkların iç denetim faaliyetlerinin konsolide olarak sürdürülmesini ve eşgüdümünü sağlamakla görevli ve sorumludur (BDDK, 2006).

2.2. Bankalarda Etkin İç Kontrol İşlevinin Oluşturulması

İç kontrol sisteminin amacı, bankanın varlıklarının korunmasını, faaliyetlerin etkin ve verimli bir şekilde 5411 sayılı kanuna ve ilgili diğer mevzuata, banka içi politika ve kurallara ve bankacılık teamüllerine uygun olarak yürütülmesini, muhasebe ve finansal raporlama sisteminin güvenilirliğini, bütünlüğünü ve bilgilerin zamanında elde edilebilirliğini sağlamaktır. Bu nedenle bu amaca ulaşabilmek için bankaların bünyelerinde etkin bir iç kontrol işlevi ve iç denetim yapısı oluşturmaları gerekmektedir.

2.3. Bankalarda İç Denetim Yapısının Oluşturulması

2.3.1. İç Denetimin Amacı

İç denetim sisteminin amacı, üst yönetime banka faaliyetlerinin 5411 sayılı kanun ve ilgili diğer mevzuat ile banka içi strateji, politika, ilke ve hedefler doğrultusunda yürütüldüğü ve iç kontrol ve risk yönetimi sistemlerinin etkinliği ve yeterliliği hususunda güvence sağlamaktır. İç denetim sisteminden beklenen amacın sağlanabilmesi için, iç denetim faaliyetleriyle; banka içi herhangi bir kısıtlama olmaksızın bankanın tüm faaliyetleri, yurt içi ve yurt dışı şube ve genel müdürlük birimleri dahil diğer birimleri dönemsel ve riske dayalı olarak incelenmekte ve denetlenmektedir: Eksiklik, hata ve suiistimaller ortaya çıkarılarak, bunların yeniden ortaya çıkmasının önlenmesine ve banka kaynaklarının etkin ve verimli olarak kullanılmasına yönelik görüş ve önerilerde bulunularak, Kuruma ve üst yönetime iletilen bilgi ve raporlamaların doğruluğu ve güvenilirliği değerlendirilmektedir (BDDK, 2006).

2.3.2. İç Denetim Birimi

Bankalarda iç denetim görevi, iç denetim birimi tarafından yürütülmektedir. İç denetim biriminde bankanın büyüklüğüne, faaliyetlerinin karmaşıklığına, yoğunluğuna, kapsamına ve risklilik düzeyine bağlı olarak, 5411 sayılı kanun ve ilgili mevzuat ile banka içi düzenlemelerde öngörülen denetim hizmetlerinin aksatılmadan ve bu hizmetlerin gerektirdiği seviyede yerine getirilmesi amacıyla yeterli sayıda müfettiş ve iç denetim elemanının çalıştırılması gerekmektedir (BDDK, 2006).

İç denetim elemanları bankada görevli olarak iç denetim biriminde çalışan iç denetçilerdir. İç denetçiler genellikle, finansal, faaliyet ve uygunluk denetimlerini yaparlar. Ancak, değişen koşulların etkisiyle, iç denetçiler çalışma zamanlarının önemli bir kısmını uygunluk ve faaliyet denetimine ayırmaktadır (TESMER, 2009: 120). İç denetim biriminin yöneticisinin deneyim sahibi olması gereklidir. İç denetim birimi yöneticisinde en az yedi yıllık bankacılık deneyimine sahip olması şartı aranmaktadır. İç denetim birimi yöneticisi, iç denetim faaliyetlerini denetim faaliyetlerine yönelik politika ve uygulama usulleri ile iç denetim planları çerçevesinde yürütmektedir. Dönemsel ve riske dayalı denetimler haricinde, yönetim kurulu veya denetim komitesinin talebi üzerine, iç denetimin amacına uygun olarak özel denetimler de iç denetim birimi tarafından yerine getirilmektedir. İç denetim birimi yöneticisi (BDDK, 2006);

- İç denetim faaliyetlerine yönelik politika ve uygulama usullerini belirlemekte, denetim komitesinin uygun görüşünü alarak, yönetim kurulunun onayıyla uygulamaya koymaktadır.

- İç denetim faaliyetlerini gözetleyerek, denetim politika, program, süreç ve uygulamalarını izlemekte ve yönlendirmektedir.

- Müfettişlerin görev, yetki ve sorumluluklarının gerektirdiği niteliklere sahip olup olmadıklarını değerlendirerek, mesleki bilgi, beceri ve yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik eğitim programları hazırlamakta, bunların görevlerini mesleki özen ve dikkat çerçevesinde bağımsız ve tarafsız olarak icra edip etmediklerini izlemektedir.

Denetim faaliyetlerinin bir müfettiş ile sürdürülmesinin olanaklı olduğu bankalarda denetim faaliyetleri iç denetim birimi yöneticisi görev, yetki ve sorumluluklarını da haiz olmak üzere bu müfettiş tarafından icra edilebilmektedir.

2.3.3. Müfettişlerde Bulunması Gereken Nitelikler ve Yetkileri

Müfettişler, denetim yapma ve rapor düzenlemekle görevli kişilerdir ve bağlı buldukları kurum ve kuruluşun personelidir (Yurtsever, 2009: 17). Banka müfettişleri, bankanın yönetim kurulu tarafından atanmış personeldir. Müfettişler, bankaların karşı karşıya buldukları risklerin saptanabilmesi ve gerekli önlemlerin alınabilmesi bakımından son derece önemli bir görevi yerine getirmektedir (Yurtsever, 2009: 18). Müfettişlerin taşınmaları gereken nitelikleri ve yetkileri şunlardır (BDDK, 2006):

- Müfettişler, görev ve sorumluluklarını tarafsız ve bağımsız olarak yerine getirmek zorundadır. Bu amaçla, müfettişlerin iç denetim birimi yöneticisi, ilgili iç sistemler sorumlusu ve yönetim kurulu haricinde banka yönetiminde yer alan hiçbir kişiye karşı hesap verme sorumluluğu bulunmaması ve görevlerinin icrasında kişisel veya akrabalık ilişkileri ya da bankadaki

konumu gibi hususlardan kaynaklı menfaat çatışmalarından uzak tutulmaları gerekir.

- Müfettişler, bağımsızlıklarını ve tarafsızlıklarını zedeleyici nitelikteki hususların bulunması durumunda bunları denetim öncesinde iç denetim birimi yöneticisine ve denetim komitesine bildirir ve görevden çekilir. Müfettişler, daha önce bulunduğu görevler nedeniyle sorumluluğu bulunan işlemlerin denetiminde yer alamazlar.
- Banka Yönetim Kurulu tarafından müfettişlere, görev ve sorumluluklarını etkin bir şekilde yerine getirebilmeleri için, bankanın tüm bölüm ve birimlerinde inisiyatif kullanabilecek, bankanın herhangi bir personelinden bilgi alabilecek ve bankanın tüm kayıt, dosya ve verilerine ulaşabilecek yetkilerin verilmesi gerekir.
- İç denetim birimi tarafından hazırlanan, ilgili iç sistemler sorumlusu tarafından uygun görülen ve yönetim kurulu tarafından onaylanarak kabul edilen iç denetim yönetmeliğinde müfettişlerin yeterlilikleri için aranan öğrenim durumu, deneyim, bilgi ve beceri seviyeleri ile diğer niteliklere yer verilmektedir. Müfettişlerden, bankanın bilgi teknolojilerinin denetimini icra edeceklerin bilgi teknolojileri ile bilgi teknolojilerine dayalı denetim teknikleri konularında öğrenim alanları itibarıyla veya aldıkları eğitim sertifikalarıyla kanıtlanabilir asgari bilgi ve beceriye sahip olmaları istenmektedir.
- Müfettişler, görevlerini mesleki özen ve dikkat içerisinde yerine getirmekle yükümlüdür.
-

3. İÇ DENETİM FAALİYETLERİ

Bankalarda iç denetim faaliyetleri banka organizasyonu içerisinde oluşturulan bir iç denetim birimi tarafından gerçekleştirilmektedir. İç denetim faaliyeti, işletmenin kendi bünyesinde kurulan iç denetim biriminde çalışan ve o işletmenin bir elemanı olan iç denetçiler tarafından yerine getirilmektedir (Alagöz, 2008: 105). İç denetim kapsamında yapılan faaliyetler, diğer işlerin yanı sıra muhasebe ve iç kontrol sistemlerinin yeterlik ve etkinliklerinin incelenmesini, değerlendirilmesini ve incelenmesini içeren bir işletmenin içinde kurulan bir değerlendirme faaliyetidir (Erkan ve İltar, 2008: 109).

Bankaların dönemsel ve riske dayalı iç denetim faaliyetleri, iç denetim planının hazırlanması, yürürlüğe konulması, çalışma programları aracılığıyla icrası, sonuçların iç denetim birimi yönetimine, ilgili birim yönetimine ve ilgili iç sistem sorumlusuna, denetim komitesine, denetim komitesi aracılığıyla yönetim kuruluna raporlanması ve denetim raporları çerçevesinde ilgili birim yönetimlerince alınan önlemlerin izlenmesi faaliyetlerini kapsamaktadır. Riske dayalı iç denetim faaliyetleri, etkin bir iç denetim sistemi, iç denetim biriminin risk değerlendirmelerine dayalı olarak gerçekleştirilir. İç denetimde risk değerlendirmeleri, iç denetim birimi tarafından bankanın maruz kaldığı riskler ve bunlara ilişkin kontroller dikkate alınarak denetim çalışmalarında öncelik verilecek alanların, dikkate alınacak ayrıntıların ve denetimin sıklığının belirlenmesine yönelik yürütülen bir işlemdir (BDDK, 2006).

3.1. İç Denetim Planının Hazırlanması ve Yürürlüğe Konulması

- İç denetim planı, risk değerlendirmelerine dayalı olarak oluşturulur. Plan hakkında üst düzey yönetimin görüşü de alınır. İlgili iç sistemler sorumlusu tarafından uygun görülen planlar yönetim kurulunun onayıyla yürürlüğe konulur.
- İhtiyaç hasıl olması halinde, iç denetim birimi, tesis edilmiş politikalara uygun olarak denetim planlarını günceller ve güncellenen plan ilgili iç sistemler sorumlusuna sunulur. Denetim planlarında yapılan önemli değişiklikler ve güncellemeler, ilgili iç sistemler sorumlusunun uygun görüşü alınarak ve yönetim kurulunun onayıyla yürürlüğe konulur. Güncellenen planda, güncelleme tarihine kadar gerçekleştirilmiş olan denetim çalışmaları ile bunlara ayrılan zamana ve yapılan önemli değişikliklerin nedenlerine ilişkin açıklamalara yer verilir.
- İç denetim planları, dönem içerisinde gerçekleştirilecek özel tahkikatlar, danışmanlık hizmetleri ve alınacak eğitimler de dikkate alınarak hazırlanır. İç denetim planlarında (BDDK, 2006);
 - Riske dayalı değerlendirmeler sonucunda önem ve öncelik sıralamasına da yer verilerek dönem içerisinde denetlenecek alanlara,
 - Denetimin amacına,
 - Denetlenecek her bir alan veya faaliyet ile ilgili özet risk değerlendirmelerine ve Kanun ve ilgili diğer mevzuata,
 - Planlanan denetim çalışmasının gerçekleştirileceği zamana ve denetim dönemine,
 - Denetim faaliyetleri için gerekli olan kaynaklara ve kaynak kısıtlamalarının olası etkilerine yer verilir.

3.2. Çalışma Programları

İç denetim planında belirlenen denetim alanları kapsamında verilen her bir denetim görevi için, bankanın denetim alanındaki tüm işlemleri, kullanılacak denetim teknikleri, bilgi elde etmede izlenecek yollar, belgelendirmeye ilişkin uygulamalar, ulaşılan sonuçlar ve denetim raporunun sunulmasını kapsayacak şekilde bir çalışma programı hazırlanır. Çalışma programında denetim hedefi ve bu hedefe ulaşılması için yapılacak çalışmalara ayrıntılı olarak yer verilir.

Denetimde kullanılan denetim usulleri çalışma kağıtları şeklinde belgelendirilir. Çalışma kağıtlarının, denetim görevinin çalışma programında öngörülen şekilde tamamlanıp tamamlanmadığını ve görevin icra ediliş şeklini gösterecek mahiyette tutulması ve ilgili müfettişin adı ve soyadı belirtilerek imzalanması esastır (BDDK, 2006).

3.3. İç Denetim Raporlarının Düzenlenmesi ve Sunulması

İç denetim raporları, bir birimin veya faaliyetin Kanun ve ilgili diğer mevzuat ile banka içi politika ve uygulama usullerine uygunluğu, işletilen süreçlerin ve iç kontrollerin etkinliği ve alınması gerektiği düşünülen düzeltici işlemler hakkında üst yönetime bilgi verecek mahiyette düzenlenir. Müfettişler bulgularını ve önerilerini ilgili taraflarla paylaşmak, denetim raporlarını acil bir durum öngörülmediği sürece denetim çalışması tamamlandıktan sonra mümkün olduğu kadar kısa süre içinde iç denetim birimi aracılığıyla

denetim komitesine ve yönetim kuruluna ulaştırmakla yükümlüdür. Müfettişlerce düzenlenecek çalışma kağıtları raporları destekler mahiyette olmak zorundadır. Rapor ile birlikte çalışma kağıtları da iç denetim birimine tevdi edilir. İç denetim raporları denetlenen alan ve iç denetim gereklerine uygun olarak hazırlanır. Bu raporlarda (BDDK, 2006);

- Tespit edilen sorunlar ve sonuçlara ilişkin özete,
- Denetimin kapsam ve amaçlarına,
- Detaylı denetim sonuçlarına (tespit edilen hususlar çerçevesinde denetlenen konuya verilen önem derecesi ve ayrıntılı nedenleri),
- Varsa önerilere ve bunların faydalarına,
- Üst yönetim tarafından ihtiyaç duyulabilecek diğer bilgilere yer verilir.

Denetim tamamlandıktan sonra, taslak denetim raporunu müzakere etmek, yanlış bilgilerin düzeltilmesini sağlamak, ilgili birim yönetiminin tespitlere ve alınacak önlemlere ilişkin değerlendirmelerini almak üzere müfettişler ilgili birim yöneticisiyle görüşür. Bu görüşmeden sonra denetim raporunun nihai hali, ilgili birim yönetiminin varsa görüşleri de eklenerek, düzeltici önlemleri almaya yetkili yöneticilere intikal ettirilmek üzere iç denetim birimine sunulur. İç denetim birimi yöneticisi, asgari üç ayda bir denetim komitesine iç denetim birimi tarafından icra edilmiş faaliyetlere ilişkin bir rapor sunar ve bunları denetim komitesi ile birlikte mütalaa eder. Denetim komitesi gelen bu raporu, mütalaa ile birlikte, en geç on iş günü içinde yönetim kuruluna sunar. İç denetim raporları ile iç denetim birimi raporları Türkçe olarak hazırlanır. Söz konusu raporda asgari olarak aşağıdaki hususlara yer verilir (BDDK, 2006):

- Tamamlanan, devam eden, ertelenen ve iptal edilen denetim faaliyetleri ve yıllık denetim planına uyum düzeyi,
- Müfettişlerin raporlama döneminde aldıkları eğitimler,
- Önemli muhasebe sorunları ile Kuruma yapılan raporlamalara ve denetim bulgularına ilişkin tereddütlü hususlar,
- Bilgi sistemlerine ilişkin yapılan denetimlerin özeti,
- Risk değerlendirmeleri ve bunların özeti,
- Denetim ve iç kontrollere ilişkin hata raporları,
- Düzeltici önlemleri almaya yetkili yöneticilere intikal ettirilen önemli zayıflıkların giderilmesine yönelik görüşler,
- Denetim komitesi ve iç denetim birimi tarafından yer alması uygun görülen diğer konular.

3.4. İzleme Faaliyetleri

Müfettişler iç denetim raporlarında önerdikleri ve iç denetim birimince düzeltici önlemleri almaya yetkili yöneticilere intikal ettirilen hususlara yönelik uygulamaları izlerler. Müfettişler, izleme faaliyetlerinin sonuçlarını ve değerlendirmelerini denetim komitesine iletmek üzere iç denetim birimine raporlarlar. Bu raporlar gelecek dönemlerde yapılacak iç denetim planlarında dikkate alınır (BDDK, 2006).

SONUÇ

2000’li yıllardan itibaren Türk bankacılık sektöründe iç denetim ile ilgili olarak yapılan yasal ve idari düzenlemelerle (kanun ve yönetmelikler) geleneksel teftiş anlayışından iç denetim anlayışına doğru bir değişim yaşanmıştır. Bu konu da 08 Şubat 2001 tarihinde BDDK’nın yayımladığı “**Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetim Sistemleri Hakkında Yönetmelik**” bir milat olurken, iç denetim konusu 01 Kasım 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu’na girmiş ve bu kanuna istinaden BDDK tarafından yayımlanan 01 Kasım 2006 tarihli “**Bankaların İç Sistemleri Hakkındaki Yönetmelik**” ile iç denetimle ilgili ileri düzeyde yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu yasal ve idari düzenlemelerde yönetim kuruluna bağlı olmak üzere ve denetim komitesinin gözetiminde iç denetim birimi oluşturulması ve bankalarda iç denetim görevinin iç denetim biriminde görevli iç denetçiler tarafından yapılacağı hükmüne yer verilmiştir.

İç denetim biriminin yapacağı uygunluk, faaliyet, etkinlik ve yerindelik denetimleri sayesinde bankalarda etkin bir iç kontrol sistemi oluşturularak, bankaların yasal ve kendi iç düzenlemelerine uygun faaliyet göstermeleri sağlanacak, yasal yaptırımlarla karşılaşmaları önlenmiş olacak, gelir kayıplarının ve maddi kayıpların oluşmasına, engel olunarak, suistimal ve dolandırıcılık girişimlerinden kaynaklanan riskler azaltılacak, bankanın itibarının korunmasına katkılarda bulunulacak, bankanın kar ve performans hedeflerine ulaşmasına olanak sağlanmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- ALAGÖZ, Ali (2008), “İşletmelerde İç Kontrol Sisteminin Önemi ve Denetim Komiteleri İle İç Denetim Birimi İlişkisinin Hata ve Hilelerin Önlenmesindeki Rolü” İç: Zeki DOĞAN ve M. Emin İNAL (Ed.), *Güncel İşletmecilik Konuları*, 1. Baskı, Tablet Yayınevi, Konya.
- BDDK [Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu] (2006), “Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik”, *26333 sayılı Resmi Gazete*, 01 Kasım 2006.
- BDDK [Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu] (2005), *5411 Sayılı Bankacılık Kanunu*, <http://www.bddk.org.tr>, Erişim Tarihi:22.11.2009.
- COŞKUN Yener (2009), “Etkin Risk Yönetiminde Öz Disiplin Süreci”, *MUVU-Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 2 (2): 33-52.
- ELİTAŞ Cemal ve Yaşar ÖZDEMİR (2006), “Bankalarda İç Kontrol Sistemi”, *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2: 143-157.
- ERKAN Mehmet ve Berfu İLTER (2008), “KOBİ’lerde İç Kontrol Yapısının Muhasebe Denetimine Etkisi”, *MUVU-Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 1(2): 105-112.
- GEREKAN Bilal ve Abdülkadir PEHLİVAN (2009), “Türkiye’deki Kamu Kurumlarında Kurulabilecek Denetim Komitelerinin Kamu İç Denetim Elemanlarına Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi”, *MÖDAV- Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 11(1): 123-148.
- GÖNEN Seçkin (2009), “İç Kontrol Sisteminin Unsurlarından Kontrol Ortamının İncelenmesine İlişkin Bir Araştırma”, *MÖDAV- Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 11 (1):189-217.
- HEESE Klaus ve Volker PEEMÖLLER (2007), “Zusammenarbeit zwischen Interner Revision und Abschlussprüfern”, *Bilanzrecht und Betriebswirtschaft Betriebs Berater (BB)*, 62(25):1378-1383.
- KİRACI Murat ve Sıtkı ÇORBACIOĞLU (2008), “Kamu Bankalarında İç Denetimin Yeniden Yapılandırılması: Ziraat Bankası Teftiş Kurulunda Yaşanan Örgütsel, Teknik ve Kültürel Değişim”, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(2):331-349.
- RUUD T. Flemming ve Nicole HESS (2007), “Internationale Entwicklungen in der Wirtschaftsprüfung”, *IRZ-Zeitschrift für Internationale Rechnungslegung*, 4:259-267.
- TAKAN Mehmet (2001), *Bankacılık*, 1. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- TESMER[Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Temel Eğitim ve Staj Merkezi] (2009), *Denetim Cilt 1 Teori*, TESMER Yayın No:85, Ankara.
- UZAY Şaban (2009), “Denetim Süreci ve Aşamaları” İç: Seval Kardeş SELİMOĞLU ve Şaban UZAY (Ed.), *Muhasebe Denetimi*, 2. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, ss. 65-119.
- YURTSEVER Gürdoğan (2009), *Teftişten İç Denetime Banka Müfettişliği*, Türkiye Bankalar Birliği Yayın No: 265, İstanbul.